

ГОД. XXI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 37.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издави за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ГЛУМАЦ И ПУБЛИКА.

Предавање Јоце Савића, главног редитеља дворских позоришта у Минхену.

(Наставак.)

Већ сам напред споменуо, да прилике у Немачкој нису биле повољне за наследнике Кротосове, али су тим повољније биле у Француској. Но те су се прилике тамо развиле не по грчком, него више по римском узору. Упада у очи, да се клакери у Француској и данас још зову *Les Romains* (Римљани), или у отменијем смислу и *Les chevaliers du Lustre* (кавалери, витезови од лустера), јер су обично у средини паркета седели под лустером. Историјски се њихова појава може доказати тек од како је у француским позориштима удешен паркет са седиштима. Од тога времена клака је постала нека врста знања и нека радња која доноси доста прихода. Међу најзнатније поглавице француских клакера, који су стекли славе и богатства, спадају нарочито двојица из прве трећине нашег столећа, чија су имена до нас дошла, а то су господа Сотон и Порше (*Sauton* и *Porcher*). Сотон је године 1820. основао у Паризу друштво за осигурање драматских успеха под именом: „*L'assurance des succès dramatiques*“ и довео је цео тај неупутни и опаки посао у неку одређену систему. Ако је који глумац хтео да буде примљен, послао је за то прописану своту у звање, које се звало „*soigner l'entrée*“ (бригу водити о примању); ако је желео, да му такмац буде извиждан, онда је платио под титулом *pour empêcher la vogue* (да се стане на пут успеху). Посао клаке у опште звао се *faire mousser* (претерано хвалити) или *échauffer la salle* (занети дворану т. ј. публику).

Било је у клаки и пододељака код Француза, као: *le tarageur* (викач), који при најмањем поводу најжешће аплаудује; *le connaisseur* (зналац), који обично седи на скупим седиштима, на одобравајући мрмља неке речи, зна

стихове на изуст, оближим гледаоцима обраћа пажњу на лепоте пева или игре, или прича и занимљиве ствари из живота глумца; *le gieur* (који се смеје), који се поводом најпростије шале или досетке тако слатко смеје, да нехотиче и своје суседе на смех наведе; *le pleureur* (који плаче), који ваља то исто плачем или тронућем да постигне; *la chatouilluer* (који дражи и ласка), који пре почетка комада и међу чиновима треба суседе љубазно да расположи нуђењем бурмута, бонбона, позоришног листа и да их згодном забавом одржи у добром расположењу; *le chauffeur* (загревач), који обдан пред свима позоришним објавама застаје и, кад се скупи више људи, усхићено кличе: „А, данас је дивно парче, морам ићи да га видим биће препуно позориште,“ — или: „Н. Н. прави је анђеоло!“, који у каванама повољне рецензије на глас чита и т. д.; најпосле *le bisseur* (који тражи да се што понови), а тај има задатак да неуморно виче: на ново!

Све су то смешне ствари и човек би се могао на то смејати, али, озбиљно узевши, све је то исто тако смешно као и одвратно, па и за одбацивање, те би човек свима тим појединим преступницима и изопачитељима уметности могао са Шилером довикнути: „Човече, ти се бавиш жалосним занатом!“ Срећом тај занат код нас није развијен и ми се надамо, да никад неће ни доћи до развоја. Али је тај посао у Француској удешен био као неко знање и наука. Једна француска књига има овај наслов: „*Mémoires d'un claqueur, contenant la théorie et la pratique de l'art des succès etc. par Robert Castel, ancien chef de la compagnie des assurances dramatiques, chevalier du Lustre, commandeur de l'ordre du*

Battoir, membre affilié de plusieurs sociétés claquantes etc. Paris. Constant-Chantpie. 1829. in 8.“ (Успомене једног тапшача (кларкера) у којима се налази теорија и практика о вештини за успех и т. д., написао Роберт Ка-

стел, стари поглавица друштва за драмско осигуравање, кавалер од лустера, витез реда од пратљаче, примљени члан више друштава за тапшање и т. д. Париз. 1829.)

(Свршиће се)

ЛИСТИЊИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Задушне жене, шаљива игра у четири чина, написао Адолф Ларонж, превео Милан А. Јовановић.)

Скоро не памтим да је нов комад са једром и здравом тенденцијом тако дошао à propos или као што наш свет каже као наручен, као ове Ларонжове „Задушне жене.“ Мени се чини, да га од мајушних Савићевих „Фрише Фире“ амо није ни било таква, а тому већ има добрих седамнаест година. Са „добротворством“ или, да преводиоцу дадем за право, са задушношћу у неком модерном стилу и код нас се већ доста поодавно почео терати абзузус, бар толико поодавно, да се питома, добронамерна сатира одишта морала дочекати срдачном добродошлицом као нешто, чега треба не само великоварошкињама Немицама него и паланчанкама Српкињама, да им покаже, како се само и на који начин даје апланирати сукоб међу дужностима им по божјој милости да не рекнем по невољи, и онима, које оне себи саме нешто мало и без невоље, дакле само моде ради, натоваре. Оно Хорацијево *mutato nomine de te fabula narratur* у овим је „Задушним женама“ овде у нас дошло до неслућене важности, какву је српски гледалац пре петнаест година узалуд тражио у иначе баш ваљаној „Очиној мази“ и пре десет година у исто тако ваљаном „Доктору Клаусу“ истога писца. Једно, што је на српској позорници одало овом приликом Ларонжов патернитет те дакле сестринство „Задушних жена“ са „Очином мазом“ и „Доктором Клаусом“, јесте она „*Vermischung des Rührenden mit dem Lächerlichen, des Sentimentalen mit dem Burlesken*“, коју у Ларонжа налази и хвали Павле Линдау, оцењујући му не са свим успели „*Alltagsleben*“. Мој бар сусед у паркету у неколико маха није могао да угуши опаску од прилике овога смисла:

Та то није шаљива, то је више позоришна игра! Ја сам га на то подсетио, да је Ларонж и својом „Очином мазом“ највише још успеха постигао тим, што је мајсторски умео да стопа „*mit dem Possenhaften das Ergreifende und mit dem Komischen das Rührende*.“ Дабогме да су у „Очиној мази“ и куплети своје придонели те је та његова умешност тако одскочила но за то се не може рећи, да је у „Задушним женама“ шепртља, где ваља изазвати велик ефекат тим антитезама. Па онда се творац „Очине мазе“ издао у „Задушним женама“ још и тим, што није пропустио довести на позорницу дете, овде, до душе, нешто већ одраслије, и то са јасним смером, да што већма гане па ако треба и расплаче. Ма да се ипаче потпуно слажем са Павлом Линдауом, да би у опште колико се може ваљало избегавати, да се деца доводе на позорницу, овде то не замерам Ларонжу ни најмање, а за што му то не замерам рећи ћу после, кад дође ред да се каже која и о приказу те том приликом споменем онога златног малишу, који је овде у нас био тај Ларонжов мал не рекох *enfant terrible*. Пре тога сам још рад да изнесем, ма и не са свим испривно, фабулу „Задушних жена“, шат ми пође за руком доказати „као нарученост“ им за наше прилике.

У колу све самих дама виших кругова — ту је једна удовица тајнога саветника, једна генералица, једна „комерцијентрговица“, једна банкарка и две „племените от“ — наша се и жена кожара Мепсла, да у „Маријани“, добротворној задрузи Немица Берлинкиња, речу и делом поради у атар сиротињи. Ревносна та човекољубица уз ваљана и вредна, но у првом чину нешто сувише мало озбиљна мужа има и мала синчића, ком већ професори задају *pensa domestica* и правила за род латинских именица по трећој деклинацији, но њој није ни до дугмади на му-

жевљим кошуљама, које су, као што је опште познато, огледало женино, ни до синовљих лекција, њој је „петња сва“ од „Маријане“ до „Народне кујне“ и обратно, као год оно Сулејчину Хатему од „драгане до драгане.“ Доброму Мепслу не остаје друго него да детету узме гувернанту, но а да би Ларонж што сигурније дошао до смера, мора та гувернанта бити млада и лепа те у Мепсловице изазвати љубомору. Задругарка се параси најпосле и Брунхилде, коју су јој наменили да приказује у живој слици у атар сиротињи, па скрушено и покајнички савија кући са чврстом и непоколебивом наканом да од сад после сваког прања савесно прегледа мужевље кошуље а детету свом да буде и права мати и гувернанта и све и сва.

То тако буде у Мепслових.

Али осим тога романа у Мепслову дому са срећним завршетком има у „Задušним женама“ још један роман, којем је завршетак исто тако срећан а позорница му дом пензијонованог мајора Родека, јунаци му пак сам домаћин и васпитачица његове поћерке, обоје колико већ одмакли у годинама толико ваљани и управо идејално честити. Зараза „добротворности по што по то“ није могла а да не сврати и у кућу мајорову и ту је до читава делиријума довела мајорову сестру, удовицу тајнога саветника, тако, да јој није био зазор сазвати у кућу свога, према њој и сувише гостољубивог брата сву „Маријану“ на састанак и договор, кад јој брат није био код куће, па чак и његову спаваћу собу демоблирати и удесити за гардробу у тој прилици. Нешто то а нешто опет и неразложно сумњичење, изазвано насртљивим понашањем њена бекријаста сина према солидној васпитачици доведе њих две до озбиљна ранконтра, који фодулој саветниковици омрази даљи боравак у братовљој кући а племениту и у правом смислу речи задušну Марту одведе пред олтар, да присегне вечиту верност мајору.

Уза та два романа, крај њих и око њих начетиле се красне епизоде, уз главна лица, крај њих и око њих накупило се читаво коло онаква света, какав на позорницу доводи само вешт архитект, који уме да назиди зграду без зачкљина те са непрекорном симетријом. „Задušне жене“ покрај похвалне своје тенденције, с којом тек час по, у сварљивим дозама, излазе на среду, забављају да не могу боље. А куд ће више?

О приказу хтео не хтео морам говорити,

јер сам рекао, да ћу казати коју. Па ево региструјем да су глумили Ружић (мајор Родек), Драгиња Ружићка (удовица саветниковица), Милка Марковићка (Мепсловица), Тинка Лукићка (васпитачица Марта), Добриновић (у улози ванредно комичне фугуре, звао се канда Хуберт а био по главном занимању кожарски спомоћник, по споредном задружно трчкало код „Маријане“, но ово само „принципалици“ за љубав), Спасић (Мепсл), Тодосић (као необично успео фуриршиц мајоров) и Марковић (син удовице саветниковице) и то сви са оним неким премијерским свечаносним расположењем Глумили су ето све сами опробани и то још с највећом вољом па ипак нису могли да „начине безопасним“ такмаца једног, који дође да им тога вечера отме ако не баш све а оно зацело голему већину свежега ловорја. Био је то онај златни малиша, онај умиљати Тодосићев Драга, што се као маторац какав ширио по позорници као по децјем сигралишту готово кроз сав други чин, за који је ваљало научити добра три табака а уз то и добро пазити како што покаже „чика Добриновић“ па добро утувити. Бистро је то и мило дете, тај мали Драга. Шта ли је само мислио, кад је иза завесе чуо, како га сви зову да се по, ави, и кад је после онако чудећи се погледао у свет пред собом? Да ли је у детињој души заслутио, да ће некад самосвесно и с поносом смети примати такве овације као трибут, који му припада по заслуги? Дочекао, да Бог да, то!

Г.

ПОЗОРИШТЕ.

(**Нова ирска опера.**) Ових је дана у Лондону певача с великим успехом нова ирска опера професора Вилерса Стенфорда: „Shamus O' Brien.“ Публика и критика је делом у велико задовољна. Опера има лепих напева, који подсећају на народну музику али из богатог врела пучких ирских попевака је само једна у правом свом облику унета у оперу. Обрада је уза сав народни значај уметничка.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Ред позоришних представа.)

У недељу 10. (22.) марта: „Балканска царица.“ Драма у 3 чина, с певањем написао Никола I., с одобрењем песниковим за позорницу удесио А. Хаџић, музика од Х. Дубека. (Представа за народ с обаљеним ценама.)

Издаје управа срп. нар. позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

42. Представа. У ДУНЂЕРСКОМ ПОЗОРИШТУ. У претплати 24.

У Новоме Саду, у суботу 9. (21.) марта 1896:

КИР ЈАЊА.

Шаљива игра у 3 чина, написао Јован Стерија Поповић. — Редитељ: Добриновић.

ОСОБЕ:

Кир Јања, тврдица — — — Добриновић.	Мишић, натарош — — — Поповић.
Јуца, жена му — — — — Д. Васиљевићка.	Кир-Дима, трговац — — — Васиљевић.
Катица, кћи му од прве жене З. Ђуришићева.	Петар, слуга код Кир-Јање — Душановић.

Збива се у Кир-Јањиној кући.

ПРЕ ТОГА:

ПАРТИЈА ШИКЕТА.

Шаљива игра у 1. чину, по Фурнијеру и Мајеру, превео Ф. Оберкнежевић. — Редитељ: Лукић.

ОСОБЕ:

Шваље Рошферије — — — Ружић.	Мерсије, пре тога трговац — Лукић.
Анатол, син му — — — — Спасић.	Ружа, кћи му — — — — Ј. Весићева.

Збива се у Паризу, у Мерсијереву кући.

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковније свираће ове комаде: 1. „Bienenhaus“. Марш од Шнајдера. — 2. „Die Heerschau“. Потпури, од Сајферта. — 3. „Oh, sag' es noch einmal.“ Песма, од Фишера. — 4. „Пролетња идила.“ од Фишера.

У недељу 10. (22) марта: „Балканска царица“. Драма у 3 чина, с певањем, написао Никола I, с одобрењем песниковим за позорницу удепио А. Хаџић, музика од Х. Дубека. (Представа за народ с обаљеним ценама.)

Улазнице могу се добити у књижари браће М. Поповића од 9—12 пре подне, од 3—6 после подне и после на каси.

Почетак тачно у 7¹/₂, свршетак у 10¹/₄ сахата.